

Олена Лихолат
(Слов'янськ, Україна)

ЗНАЙОМСТВО СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ВУЗУ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ХУДОЖНІХ МЕТОДІВ ФОРМОУТВОРЕННЯ ВИРОБІВ НА ОСНОВІ РЕМІСНИЦТВА

Анотація: стаття присвячена дослідженню проблеми формоутворення виробів дизайну в системі підготовки студентів педагогічного вузу для успішної роботи в якості вчителя загальноосвітнього навчального закладу та педагога професійного навчання. Розкрито сутність художніх методів формоутворення, встановлено органічний зв'язок між художніми методами формоутворення та ремісництвом. Виявлено, що сучасне ремісництво дає змогу митцю в повній мірі проявляти власні творчі здібності в роботі над формою.

Ключові слова: вища освіта, дизайн-освіта, педагогічна освіта, професійна освіта, формоутворення, художні методи формоутворення, ремісництво.

Постановка проблеми. Вища освіта України перебуває на етапі глибокого реформування. Метою реформ є модернізація освіти та її зведення до міжнародних стандартів на основі синтезу новітніх розробок в цій сфері та позитивних моментів науково-практичного досвіду в історичному аспекті. Потребує модернізації, в тому числі, і вища педагогічна освіта, зокрема в питаннях змістової її складової.

Дизайн-освіта останні тридцять років викликає особливий інтерес науковців-теоретиків та науковців-практиків сфери педагогічної та професійної освіти. Серед першорядних проблем дизайн-освіти останні роки набувають проблеми визнання її пріоритету в європейському освітньому просторі, а також, безумовно, питання, що зв'язані з рівнем і якістю фахової підготовки у відповідності до світових тенденцій. Особливої уваги потребує

також проблема таких фахівців, які б не тільки досконало опанували професійну дизайнерську підготовку, але й оволоділи ґрунтовними знаннями в галузі народного мистецтва, ремісничого дизайну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи мистецької і, в тому числі, дизайнерської освіти висвітлені в працях Є. Антоновича, О. Боднара, Г. Гребенюка, В. Даниленка, О. Олексюк, О. Отич, В. Прусака, О. Рудницької, В. Тименка, В. Яблонського та багатьох інших. Т. Божко, В. Вдовиченко, А. Сімонік, Б. Терещук, В. Тименко, В. Титаренко, Ю. Шведова та багато інших в своїх роботах розкривають особливості науково-методичних аспектів сучасної дизайн-освіти в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах. Проблеми формоутворення дизайн-виробів розглядають в своїх роботах такі дослідники, як Л. Гнатюк, Ю. Дяченко, М. Кісіль, М. Колосніченко, Т. Ладан, Т. Ніколаєва, І. Прокоп'єва та інші.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Останній час актуалізувалась проблема підготовки таких фахівців педагогічної та професійної дизайн-освіти в педагогічних вузах, які б вміли бачити та інтерпретувати національну специфіку процесу формоутворення виробів, творчо переносити унікальні народні мистецькі традиції ремісництва у власні дизайн-розробки і знати те, як ці знання і вміння можна перенести у площину навчально-виховного процесу підготовки підростаючого покоління при роботі над дизайн-проектом. Наявність таких компетенцій у студентів педагогічних вузів забезпечить їхню конкурентоспроможність в професійній діяльності вчителя загальноосвітньої школи, педагога професійної освіти.

Формулювання цілей статті (постановка завдань). Мета дослідження полягає висвітленні питань особливостей художніх методів формоутворення дизайн-виробів на основі ремісництва в площині професійної підготовки студентів педагогічних вузів в царині дизайн-освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формоутворення є

стадією дизайнерської творчості. Це процес діяльності митця (дизайнера, художника, архітектора), кінцевою метою якого є надання речі матеріальної форми з застосуванням обраних основних та допоміжних матеріалів, в обраній техніці роботи, з використанням тих чи інших засобів виробництва.

В процесі творчої діяльності людина-митець (усвідомлено, або на рівні підсвідомості) у формі закріплює функціональні, інформаційні та емоційні характеристики виробу. Готова форма виробу акумулює в собі, по-перше, цілісність образу, який виник в уяві митця, по-друге, зрозумілість та наочність проектної дизайнерської документації (за наявності, в залежності від специфіки виробничого процесу) та, по-третє, майстерність виконання, вдалий підбір матеріалів, технік та технологій, інструментів та обладнання. Форма несе в собі поняття цілісності сутності самої речі та її призначення. Засобом організації, структурування елементів (частин) в цілому в процесі формоутворення, як правило, є композиція, з властивими для неї законами, засобами та прийомами.

Погоджуючись з І. Прокоп'євою [4], можна на сьогодні виділити три окремі групи методів формоутворення в дизайні, які проявляються в тій чи іншій мірі в процесі виготовлення виробів (в масовому та індивідуальному виробництві):

- *наукові*, що базовані на уявленні про процес утворення форми як процес послідовного вирішення комплексної задачі, що активно використовує принципи класифікації, експерименту, колективної творчості. В них реалізуються професійні засоби і методи вирішення поставлених завдань, які сприяють оптимізації системи виробництва виробу. Такі методи реалізують досягнення в ергономіці, конкретній соціології, фізіології та інших науках, які пов'язані з поняттям «зручність» виробу;

- *інженерні*, які вирішують проблему формоутворення нового об'єкту на основі аналогів в процесі структурування інженерно-технічних факторів. Ці методи базуються на інженерному проектуванні, зводяться до відбору

композиційно-технічного варіанту на основі дослідно-інтуїтивного підходу. Критеріями готового виробу «інженерної» творчості є функціональність, конструктивність, технологічність;

- *художні*, які націлені на проектування художньої форми, що має специфічну цінність (естетичну виразність), відмінну від ціни на сировину, матеріали, витрати на виробництво. Критерієм готового виробу є, здебільшого, краса.

Як правило, процес створення дизайн-вироби з використанням художніх методів формоутворення вимагає індивідуальної творчості митця (від задуму до кінцевого результату). Основні принципи проектування таких виробів вироблені, як правило, в межах мистецтва, здебільшого декоративно-ужиткового, народних художніх промислів та ремесел. Головним для форми, що створена за допомогою художніх методів, є образне вирішення силуету і просторова організація її елементів в системі «виріб – людина – середовище». Варіативність рішень митця при роботі над конкретною формою виробу не обумовлена структурно-технічними параметрами об'єкту проектування. Митець максимально вільний у творчому пошуку, залученні художніх засобів, прийомів. Обмеження полягає в особливостях тектонічних підходів до процесу формоутворення, що виражається загальною формулою: функція – матеріал – структура – конструкція – форма [1].

Художні методи формоутворення не мають жорсткого фіксованого характеру, погано піддаються аналізу та структуруванню, бо вони абстраговані від системи виробництва і максимально повно дозволяють реалізувати естетичну виразність дизайн-виробу [2]. Якість виробів при використанні цих методів напряму залежить від рівня художньо-практичної підготовки митця.

Навчання художнім методам вимагає великої кількості часу, бо учню слід оволодіти традиційними художніми засобами того чи іншого виду художньої декоративно-прикладної творчості. Спосіб навчання, як правило

традиційний: в межах майстер-класів. Майстер наочно здійснює професійну діяльність, виготовляє виріб. Ця діяльність стає еталонною для інших, що і формує індивідуалізований характер не тільки процесу формоутворення, але і процесу навчання.

За своєю суттю художні методи формоутворення співпадають з процесом роботи над формою в умовах ремісництва, як окремого виду підприємницької діяльності. Обидва базуються на індивідуальному методі передавання від митця до учня практичних прийомів створення форми виробу. Процес оволодіння прийомами роботи залежить від кількості витраченого часу на навчання та рівня підготовленості людини, яка навчається. Результативність оволодіння процесом формоутворення і в першому і в другому випадках залежить від використання принципу наочності.

Слід відзначити, що ремісництво, у тому числі і народні промисли, в Україні – найдавніша форма соціальної організації виробництва, один із видів підприємницької діяльності, витoki якої беруть свій початок в княжій добі, у ранньому Середньовіччі. Ремісництво завжди охоплювало велику кількість різних напрямів господарчої діяльності («спеціальностей») і було спрямоване на виготовлення великої кількості видів різних за призначенням виробів, необхідних для споживання людиною в процесі її життєдіяльності та ведення нею господарства [3].

Процес формоутворення в ремісничих цехах довгий час був зведений до повторювання «канону». Ремісник повторював вже знайдені одного разу форми, бо творче переосмислення процесу формоутворення не входило до кола його професійних інтересів. Але канон завжди вступав в суперечність з внутрішньою потребою прояву творчості талановитого майстра. Довгий час такий майстер мав право удосконалити тільки конструкцію або технологію. І лише в сучасних умовах ремісництва митець має змогу не тільки повторювати вдалу («канонізовану») форму, але і шукати та знаходити нову,

виходячи з сучасних запитів споживача, власних художніх поривів. В таких умовах максимально розкривається творчий потенціал особистості.

Останнім часом звернення до народних художніх промислів та ремесел в нашій країні набуло особливої актуальності. Такий інтерес пов'язаний з розв'язанням певних завдань в галузі освіти та культури. Слід відзначити державну підтримку визначних осередків народних художніх промислів та ремесел [6]. А це в свою чергу вимагає підготовки вчителів і педагогів, що здатні передати досвід по формоутворенню виробів на основі художніх методів.

Сьогодні «ремісництво» розглядається як вид підприємницької діяльності, спрямованої на виробництво товарів, у тому числі й тих, що відносяться до народних художніх промислів, за індивідуальним замовленням, невеликими серіями, виходячи з конкретних запитів людей, для задоволення утилітарних, естетичних потреб та інших потреб громадян або суб'єктів господарювання [5]. Ремісник на потребу людини, виходячи з її інтересів, особливостей сприйняття, віяній моди працює над пошуком форми виробу в матеріалі.

Останній час набули популярності різноманітні майстер-класи, які постійно проводяться на технологічному факультеті ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», в тому числі і по виготовленню різноманітних аксесуарів, доповнень до сучасного одягу. Процес виготовлення цих виробів безпосередньо базується на художніх методах формоутворення на основі ремісництва. Студенти університету (не залежно від обраної ними спеціальності), а також випускники шкіл мають змогу на цих майстер-класах познайомитись з особливостями формоутворення з текстильних матеріалів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підтримувати творчих людей, сприяти їхній самореалізації покликані різноманітні ремесла та промисли, мережа яких широко розвинена в Україні. Процес роботи над

формою виробів в цих господарчих суб'єктах завжди базувався на художніх методах, які акумулюють традиції народної матеріальної та духовної культури. Знайомство студентів педагогічних вузів з особливостями художніх методів формоутворення дизайн-виробів дає змогу розкрити творчий потенціал кожного, хто працює над формою, розширити межі знань, умінь та навичок, підвищити рівень професійної компетентності майбутнього вчителя загальноосвітньої школи та педагога професійної освіти. Подальшої розвідки потребує питання екологічного принципу формоутворення на основі ремісництва.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Антонович Є. А. Декоративно-прикладне мистецтво / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич. - Львів: Світ, 1993. — 272 с.
2. Гнатюк Л. Р. Теорія естетичного формоутворення промислових виробів [Електронний ресурс] / Л. Р. Гнатюк, К. М. Осадча // Теорія та практика дизайну. – 2012. – Вип. 2. – С. 92-97. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/tpd_2012_2_19.pdf
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. / [Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін]. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2000. Т. 3. – 2002. – 952 с.
4. Прокопьева И. А. Проблема выбора методов формообразования в дизайне [Електронний ресурс] / И. А. Прокопьева // «Архитектон : известия вузов». – 2012. - № 2. – С.150-156. – Режим доступу : <http://archviz.ru/sites/archviz.ru/files/pdf/ArchPHE%2338%28Art15%29p150-156Prokopyeva.pdf>
5. Развитие ремесничей деятельности в галузі народних художніх промислів як важливий фактор культурного та соціально-економічного зростання України : (оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету та неопублікованих документів 2011-2013 рр.) [Електронний ресурс] / Т. Л. Шлепакова // Міністерство культури

України. ДЗК – 2013. – Випуск 12/6. - 20 с. - Режим доступу : http://www.nplu.org/storage/files/Infocentr/Tematch_ogliadi/2013/Remisnistvo.Pdf

6. Сучасні форми підтримки народних художніх промислів України : (оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету та неопублікованих документів 2011 – 2013 рр.) [Електронний ресурс] / Т. Л. Шлепакова // Міністерство культури України. ДЗК – 2013. – Випуск 10/5. - 29 с. - Режим доступу : http://www.nplu.org/storage/files/Infocentr/Tematch_ogliadi/2013/nar_hud.Pdf

Аннотация: *статья посвящена исследованию проблемы формообразования изделий дизайна в системе подготовки студентов педагогического вуза для успешной работы в качестве учителя общеобразовательного учебного заведения и педагога профессионального обучения. Раскрыта сущность художественных методов формообразования, установлена органическая связь между художественными методами формообразования и ремесленничеством. Выявлено, что современное ремесленничество дает возможность творцу в полной мере проявлять свои творческие способности в работе над формой.*

Ключевые слова: *высшее образование, дизайн-образование, педагогическое образование, профессиональное образование, формообразование, художественные методы формообразования, ремесленничество.*

Annotation: this article is dedicated to the question of the development of the process of forming of the design products within the system of preparing the students of a pedagogical university for a successful work as a teacher of the common educational institutions such as public schools and universities. It develops the structure of the artistic methods of the process of forming, defines

logical connection between those methods and handicraft. Moreover, it sets that modern handicraft gives to the artist an opportunity fully express their own artistic skills and talents while working on the form of a product.

Key words: high education, design-education, a pedagogical education, technical education, the process of forming, artistic methods in the process of forming, handicraft.